

שבועות יג

משה שווערד

1. תוספות מסכת שבועות דף יב עמוד ב

לא זו משם עד שמוחלים לו - ואף על גב דתנן במתני' בפרק בתרא דיומא (דף פה: ושם) על עשה ועל לא תעשה תשובה מכפרת ואמר נמי במס' חגיגה (דף ה.) כל העושה דבר ומתחרט מוחלין לו מיד אפי' בשאר עבירות אינה מחילה גמורה אלא שמקילין לו הדין אבל במצות עשה מוחלין לגמרי.

2. חידושי הריטב"א מסכת שבועות דף יג עמוד א

רבי היא. פירוש וס"ל דזבח רשעים תועבה אינו אלא בקרבנות של שאר ימות השנה ולא בשל יום הכפורים

3. ספר פרדס יוסף על ספר ויקרא פרק כג פסוק כז

[פח] אך בעשור (כ"ג, כ"ז). ביומא [פ"ה ע"ב] יום הכיפורים מכפר רק עם תשובה ורבי סבירא ליה אף בלא תשובה, ועיין שבועות (י"ג.). ובכתובות (ק"ג ע"ב) ביום שמת רבי נפק בת קול שכל שהיה באשכבתא דרבי מזומן לעולם הבא, לפי מה שאמרו במדרש [ויק"ר כ, י"ב] וירושלמי יומא (פ"א ה"א) כשם שיום הכיפורים מכפר כן מיתת צדיקים, ואם יום הכיפורים רק לשבים גם מיתת צדיקים מכפר רק לשבים, אבל לרבי גם מיתת צדיקים מכפר אף לאינם שבים, ולכן ביום פטירתו של רבי לכבודו הורו משמים הלכה כמותו. ונפק בת קול שכולם מזומנים לעולם הבא ואף אינם שבים, ועיין ברכת אהרן (מאמר קפ"ד): [פט] מקרא קודש (כ"ג, כ"ז). עיין פרי מגדים (בפתיחה להלכות יו"ט ח"א פ"א אות ב) שתמה על הרמב"ם בספר המצוות [מצות עשה קס"ה], דברמב"ם מביא קרא דשבתון [פל"ב] בא לאיסור מלאכה על כרחך דסבירא ליה דשבתון מבורר יותר לאיסור מלאכה מקרא דמקרא קודש, א"כ אמאי בסוכות [מצות עשה קס"ו] מביא קרא דמקרא קודש [פל"ה] אעפ"י דכתיב ביה ג"כ שבתון [פל"ט]:

4. חידושי הר"ן על שבועות דף יג ע/א

א"ר זירא בעומד במרדו ורבי היא. וא"ת והיכי מצי לאוקמי מתני' כרבי והא במתני' תנן דשעיר המשתלח מכפר על כל אלו ואלו רבי קאמר דיום הכפורים מכפר, וכ"ת כי אמר רבי דיוה"כ מכפר עם שעיר המשתלח קאמר א"כ מאי קא מקשינן לקמן דאלת"ה כרת דיוה"כ לרבי לית ליה ומאי קושיא משכחת לה במי שאכל אחר שלוח השעיר א"נ דאכל ומת קודם שלוחו, וי"ל דרבי יוה"כ מכפר או שעיר קאמר, ותנא דמתני' נמי הכי ס"ל ותנא דמתני' נקט שעיר ורבי נקט יום הכפורים, וכ"ת שעיר למה לי דהא יוה"כ לחודיה מכפר, לא קשיא דהא אסיקנא דיום הכפורים אינו מכפר עד שתחשך הילכך איצטרך שעיר לכפר מיד, ואיצטרך ליוה"כ לכפר מי שעבר אחר שלוחו של שעיר, ואע"ג דרבא משמע דס"ל דיוה"כ מכפר כל שעה ושעה מדקאמר דאי לא תימא הכי כרת דיום הכפורים לרבי לית ליה, רבי זירא דאמר בעומד במרדו ורבי היא אמסקנא דסוגיין קא סמיך, ואע"ג דבירושלמי משמע דרבי זירא ס"ל דכל שעה ושעה מכפר הא אמר התם דרבי זירא גופיה אייתי סיעתא לרבי חנינא דס"ל דאינו מכפר עד שתחשך מהך ברייתא דמסקנא דסוגיין וכמו שנכתוב בסמוך, הילכך בגמרא דילן נקט פירוקא דרבי זירא אליבא דהלכתא כנ"ל:

5. ריטב"א על מסכת שבועות דף יג/א

רבי היא. פירוש וס"ל דזבח רשעים תועבה אינו אלא בקרבנות של שאר ימות השנה ולא בשל יוה"כ ואגב אורחין שמעינן מיהת הא דאית לי' לרבי שיוה"כ מכפר על שאינם שבים ואפילו על כריתות ומיתות ב"ד אינו בעצומו של יום בלבד אלא עם קרבנותיו בזמן שביה"מ דמתני' דאוקימנא כוותה בשעיר המשתלח ושאר קרבנות היא... ולפום מאי דכתיבנא השתא לא ק"ל הא דהכא בזמן בה"מ דאיכא שעיר המשתלח ושאר קרבנות וההיא דר' ישמעאל בזמן שאין ביה"מ כגון בזמן הזה וכי כתיב מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו בזמן שביה"מ קיים כתיב דבקרבנות יוה"כ כתיב:

6. דף על הדף שבועות דף יג עמוד א

בגמ': רבי אומר על כל עבירות שבתורה בין עשה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יום הכיפורים מכפר כו'.

והוא דבר תמוה לכאורה שהיא רשע מרושע, עובר עבירות וממשיך בחטאו, ויום הכיפורים מכפר.

וביאר האדמו"ר מקאצק ז"ל שהאדם בהיותו משוקע בחטאיו, גם אם רוצה הוא לשוב, איננו מסוגל להטהר, כי הוא טובע בבוץ, ואין באפשרותו לצאת להתנקות ולהטהר, ע"ז אומר רבי שיוה"כ"פ מכפר גם לאינם שבים, גם למי שרוצה לעשות תשובה, ועדיין לא שב.

ועכשיו אחרי שכבר נתכפר חטאו, כבר הוציאו אותו מן הטיט והחומר, עכשיו הוא הזמן להתחרט בעומק נפשו ונשמתו, ולשוב בתשובה אמיתית.

7. חידושי אגדות למהר"ל שבועות דף יג עמוד א

רבי אומר וכו'. ביאור זה כי כבר התבאר במקומו ענין י"ה שכל החוטאים אשר נתרחקו מן הש"י, שבים אל הש"י שהוא עיקר הכל. וכל בני אדם שבים אל חזקתם הראשונה, כמו היובל שכל אשר נמכרו שבים לאחוזת אבותם. ולכך באדם אשר נמכר אל

המלך כסיל וזקן הוא יצר הרע, שב אל הש"י שהוא עיקר הכל והנה אשר אין לו דבר שישוב אל העיקר ואינו שב אליו [אין] יום הכפורים מכפר עליו. וזה כי הפורק עול שהוא כופר בעיקר אינו שב אל העיקר, כי האדם דומה אל פרי האילן היוצא מן העיקר, והפרי הוא תולה בעיקר ע"י האילן שהוא אמצעי בין הפרי ובין העיקר, והפרי תולה באילן ע"י העוקץ הדבק בפרי וע"י אלו שב אל העיקר, לכך אם הוא כופר בעיקר אין לו השבה אל העיקר. וכן התורה היא עץ חיים והיא אמצעית בין הש"י ובין האדם, כאשר בארנו זה במקומות הרבה כי התורה היא אמצעית בין הש"י ובין האדם וע"י התורה דבק בו. וכן אם אין לו המילה באבר שהוא העוקץ אין לו התלות באילן ועל ידי שלשתן שב אל העיקר והוא כפרה אליו, ואם אין לו אלו שלשה אין יום הכפורים מכפר.

8. שערים מצויינים בהלכה

חוק מפורק עול כו' שאם עשה תשובה יוה"כ מכפר וכו'. הא דלא קתני נמי חוק מעבירות שבין אדם לחבירו, כתב בתוס' יום הכיפורים (פה: ד"ה פסקא) דגם רבי מודה דאין יוה"כ מכפר עד שירצה את חבירו, והא דלא קתני לה כאן, דאין למדין מן הכללות אפי' במקום שנא' בהן חוק. ועי' בילקוט הגרשוני שהשיג עליו, ומוכיח דרבי ס"ל דיוה"כ מכפר בלא תשובה, גם על עבירות שבין אדם לחבירו, וא"צ ריצוי חבירו, דהא הריצוי הוא תשובתו, וכיון דיוה"כ א"צ תשובה, גם ריצוי א"צ, והביא בשם ס' יבין שמועה (פ' אחרי) דרבי ס"ל כן, וגם רע"ק ס"ל הכי.

9. תוספות מסכת שבועות דף יג עמוד א

בעומד במרדו - הקשה הר"ר שלמה מדרי"ש דבפרק בתרא דיומא (דף פה: ושם) אמרינן מיתה ויום הכפורים מכפרים עם התשובה עם התשובה אין בפני עצמו לא הא מני דלא כרבי והא לא אתיא אפילו כרבנן דאית להו דמיתה בלא תשובה מכפרת בשאר עבירות דלאו הנך שלשה ויש לומר דהכא לא קאמרי רבנן דמיתה ממרקת אלא עם היסורין והדינין שדנין אותן לאחר מיתה וע"י כך אינו נכרת לעולם הבא אבל עם התשובה מיתה ממרקת לגמרי שאין נדון עוד ביסורין לאחר מיתה אבל לרבי מיתה ויוה"כ בלא תשובה ממרקת לגמרי בשאר עבירות והשתא אתי שפיר כרבנן.

10. משך חכמה על במדבר פרק טו פסוק לא

שבועות י"ג ע"א. ורבנן הכרת בעוה"ז תכרת לעוה"ב, עונה בהם שאם עשה תשובה ומת מיתה ממרקת, ובתוס' (ד"ה בעומד) הקשה הר"ש מדרי"ש דבפרק בתרא דיומא אמרינן מיתה ויוה"כ מכפרים עם התשובה בפ"ע לא, הא מני דלא כרבי כו', דמיתה מכפר בשאר עבירות אף אם לא עשה תשובה, וכמו דפרש"י, ועיי"ש תירוצם. ולענ"ד א"ש בפשיטות, דדייק הכי, בהנך עבירות בלא עשה תשובה, אע"ג דנכרת בעוה"ז מ"מ הוא נכרת לעוה"ב, משא"כ בשאר עבירות, לבד הנך תלתא, אם נכרת בעוה"ז שוב הוא אינו נכרת לעוה"ב, דכרת מכפר, כיון שנענש מידי שמים במיתתו בהכרת, אבל מיתה טבעית בלא עונש כרת ודאי אינו מכפר רק עם התשובה, וכמו יוה"כ"פ, ותמן ביומא קאי על מיתה טבעית, וע"ז אמר דאינו מכפר בפני עצמו, רק לרבי מכפר בלא תשובה כמו יוה"כ"פ דמכפר.

11. כסף משנה על הלכות תשובה פרק א

ומ"ש אבל אם לא עשה תשובה אין השעיר מכפר לו אלא על הקלות. ק"ל דהתם משמע דלרבנן אפילו עבר אעשה אם לא עשה תשובה אין שעיר מכפר ולרבי אפילו על החמורות מכפר בלא תשובה חוק מפורק עול ומגלה פנים בתורה ומפר בריתו בבשר וצ"ע:

12. לחם משנה על הלכות תשובה פרק א

[ב] שעיר המשתלח וכו'. בריש שבועות (דף ב' ע"ב) אמרו במשנה על שאר עבירות שבתורה כו'. (עיין בכ"מ) עוד אמרו שם האי עשה ה"ד אי דלא עבד תשובה זבח רשעים תועבה אי דעבד תשובה [כל יום נמי] דתניא עבר על מצות עשה ועשה תשובה לא זז משם עד שמוחלין לו א"ר זירא בעומד במרדו ורבי היא דתניא רבי אומר על כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יוה"כ מכפר וכו', ע"כ. ולכאורה נראה דבגמרא הקשו דההיא מצות עשה אי דלא עשה תשובה אמאי מכפר עליו שעיר המשתלח הא זבח רשעים הוא ואין השעיר מכפר עליו. ותירצו דאתיא כרבי וא"כ תימה על רבינו דאיך קאמר דשעיר המשתלח מכפר אע"פ שלא עשה תשובה על הקלות הא בגמרא אמרו דאינו כן אלא לרבי דהיכי תירצו בעומד במרדו ורבי היא

ואנן קי"ל כרבנן ודלא כרבי דאי כרבי אפילו אחמורות נמי שעיר המשתלח מכפר ורבינו כתב דעל החמורות אינו מכפר וא"כ ודאי דפסק כרבנן וכן כתב לקמן עצמו של יוה"כ מכפר לשבים והיינו כר' יהודה דפליג עליה דרבי כדאמרינן שם בגמרא דלרבי אפילו לאינן שבים מכפר וא"כ איך כתב רבינו דעל הקלות מכפר. ונראה דהוא ז"ל מפרש דברי המקשה כך האי עשה היכי דמי אי דלא עביד תשובה א"כ כל הני דמתניתין נמי דלא עבד תשובה דבחד גוונא מיירי מתניתין וא"כ קשה דעל החמורות אמאי מכפר היכא דלא עבד תשובה הא זבח רשעים תועבה אבל על עשה לית ליה שום קושיא כלל ומאי דקאמר האי עשה היכי דמי הוא משום דבעי למפרך הקושיא האחרת היכא דעבד תשובה והך פירכא לא קאי אלא אעשה לכך קאמר האי עשה היכי דמי אבל לעולם דהקושיא הראשונה לא הוי אלא אכריתות ומיתות ב"ד. וא"ת מי הזקיקו לרבינו לפרש כן בדברי הגמרא וי"ל דרצה למעט במחלוקת שבין רבי לרבנן וכיון דלרבי מכפר אפילו אכריתות די לנו לומר שלרבנן דעל הכריתות אינו מכפר אבל על הקלות מכפר. ועוד דטעמיה דרבנן הוא משום דהכרת בעוה"ז תכרת לעוה"ב כלומר דהני תלתא פורק עול מגלה פנים ומפר ברית אין מיתה מכפרת אבל בשאר דומיא דהנך מיתה מכפרת, אבל יוה"כ לא וכיון שכן לא דייקין דיוקא דקרא אלא באחרינא דומיא דהנך שהם כריתות ומיתות ב"ד אבל לא הקלות דודאי בקלות אפילו יוה"כ מכפר זה נראה טעמו של רבינו:

13. ספר תורת חיים על שבועות דף יג/א

זה המיפר ברית בשר. נראה משום דגבי מילה כתיב בלשון הפרה וערל זכר אשר לא ימול את בריתי הפר:

14. תוספות מסכת שבועות דף יג עמוד א

לא קראו מקרא קודש – [1] פירש בקונטרס שלא קיבלו עליו בברכותיו לומר מקדש ישראל ויום הכפורים ואין נראה דלא אשכחן ברכות ביום הכפורים דליהו דאורייתא [2] ונראה לר"ת קראו מקרא קודש שמודה שב"ד קדשוהו ושובת ממלאכה בשביל קדושת היום ולא קראו מקרא קדש שאינו שובת מחמת קדושת היום אלא מחמת שמתעצל לעשות מלאכה.

15. ריטב"א על מסכת שבועות דף יג/א

... פירוש רש"י ז"ל שקראו מקרא קדש בברכה שאמר מקדש ישראל ויום הכפורים ולפ"ז נלמד דברכת המועדות מן התורה ...

16. תוספות רא"ש על שבועות דף יג/א

ולא קראו מקרא קדש. פירש"י ז"ל שלא אמר מקדש ישראל ויום הכפורים, ולא נהירא שלא מצינו ברכות יוה"כ מן התורה, ופיר"ת שלא קראו מקרא קדש לשבות בשביל קדושת היום אלא שאין לו מלאכה לעשות:

17. ספר פרדס יוסף על ספר ויקרא פרק כג פסוק כז

ובחמדת ישראל [בקונטרס נר מצוה דף י' ט"ב אות ל"ז] הביא רש"י כאן ביום הכיפורים (בפלה) מקרא קודש קדשהו בכסות נקי, מבואר מזה דמקרא קודש אינו הכרה דוקא לידרש על איסור מלאכה, ולכאורה קשה על הרמב"ם איך יליף מיניה איסור מלאכה. וי"ל דסובר דכל ימים טובים דכתיב בהו ושמתח בהן [ראה ט"ז, י"ד], וממילא איתרבי כל הני דכל מה שיש בו שמחה חייב אדם, ולא נצרך לזה קרא דמקרא קודש ולכן דרשינן מיניה לאיסור מלאכה: משא"כ ראש השנה ויום הכיפורים דלא כתיב בהו שמחה ולדעת הרבה פוסקים מותר להתענות בראש השנה (עיי' מה שכתבתי לעיל [אמור אות פ"ג], על כל פנים שמחה ודאי לא כתיב ביה, וא"כ נצרך לזה קרא דמקרא קודש ולא שמעינן מיניה איסור מלאכה, לכך מביא הרמב"ם קרא דשבתון בראש השנה ויום הכיפורים לאיסור מלאכה: וברמב"ן [לעיל פ"ב] מקרא קודש ביו"ט הפירוש דהוי מצוה דאורייתא שיתאספו ציבור לקדש היום בתפילה, ועיי' פרי מגדים (או"ח סימן ת"צ משבצות זהב סק"ב) דלדבריו הוי תפילות יו"ט בציבור דאורייתא עיי' שם, ועיי' ספר אבן שלמה [ברכות מ"ז ע"ב תוד"ה מצוה דרבים] בזה:

18. פרי מגדים אורח חיים משבצות זהב סימן תצ

(ב) אין. ... והנה טעם מקרא קודש עיי' ב"י [סימן תפ"ז ד"ה סדר] בשם הרמב"ן ז"ל פרשת אמור [ויקרא כג, ב] דתפלה בחול דרבנן (דלא כהר"מ ז"ל תפילה א, א, עיי' סימן ק"ו סעיף ב), וביום טוב י"ל תפלה דין תורה להקבץ בית ה' לקדש היום בתפלה "בפרהסיא", יע"ש. משמע דבעינן מן התורה עשרה גדולים י"ג שנה וב' שערות, הענין פרהסיא באה"ע [סימן טז סעיף ב] הבא על עכו"ם, וכן ויקח בועז עשרה אנשים [רות ד, ב], כל פרהסיא עשרה משמע (רבים הוה שלשה), ולפי זה ראוי לחוש לזה ולהדר אחר גדולים שידוע שהביאו ב' שערות. עיי' מ"א סימן נ"ה [ס"ק] ז' וסימן קצ"ט [ס"ק] ז' דבדין תורה בעינן בידוע שהביאו ב' שערות. ואי"ה במ"א [אות] ב' יבואר עוד:

19. שערים מצויינים בהלכה

וכתב בתשו' תורת מרדכי (סי' נא) דלפי דברי הרמב"ן לא קשה מה שהקשו התוס' על פרש"י דלא אשכחן ברכות ביוה"כ דליהו דאורייתא, דהא גם ביוה"כ כתיב מקרא קודש, א"כ חייב מה"ת לקדש היום בתפלה בפרהסיא, ולא גרע נוסח זה דמקדש ישראל ויוה"כ משאר נוסח תפלה והוא דאורייתא.

20. שו"ת משיב דבר חלק א סימן טז

לכבוד הרב וכו' בעיר סינסינאטא באמריקא:

... ומשום זה נמי לא קשה מהא דמקדשין ביו"ט שני של גליות, דקידוש יו"ט ג"כ מדרבנן כמש"כ המג"א (סי' תקצז), וכן כתב הגאון בעל טורי אבן ספ"ג דר"ה בדעת רש"י אע"ג דשם אין דבריו צודקים לענ"ד כמש"כ שם בחיבורי (סימן נד אות ד) מ"מ האמת כך הוא דס"ל לרש"י דקידוש יו"ט מדרבנן ומש"ה אין בזה משום ב"ת, ואע"ג דעדיין יש להקשות מתפלת יו"ט דמסיימין מקדש ישראל והזמנים, ולפרש"י שבועות (יג) בד"ה לא קראו מקרא קודש, דלא קבלו עליו בברכותיו לומר מקדש ישראל ויוה"כ, דמשמע דס"ל לרש"י דתפלת יו"ט דכתיב מקרא קודש מה"ת מ"מ יש לומר שאין כונת רש"י דעיקר תפלת יו"ט מ"ע מה"ת אלא אי מתפלל ומברך מצוה להזכיר קדושת יו"ט, וגם אינו בלשון מ"ע דיהא משום זה המוסיף ביום אחר לאו דב"ת...

21. שערם מצויינים בהלכה

ועי' בחי' חת"ס דמפרש"י משמע שקידוש ביוה"כ הוא מה"ת כמו בשבת, והטעם לזה משום דבשבת ויוה"כ אין ליחיד בהם שום קום ועשה רק שבות מאכילה ומלאכה, ואינו ניכר שהוא לשם מצוה אם אינו זוכרהו בכניסתו, משא"כ ביו"ט דיש לכל יחיד מ"ע חגיגה ראייה ושמחה אפי' בחוץ לארץ בזה"ז, אינו צריך זכירה והזמנה ככל מ"ע דעלמא, ולפי זה דקי"ל מצות צריכות כוונה צריך לכיין בתפלת יוה"כ בין בחול בין בשבת לצאת ידי חובת זכירה, אבל בשבתות דילמא לא יכוין לצאת בתפלה, כדי שיצא חובת קידוש דאורייתא מן המובחר במקום סעודה על הכוס, וכתיקון חז"ל. וכ"כ בהגה' חת"ס

(א"ח ס"י רעא). אולם בהגה' הגרע"א (שם) משמע שרק ביוה"כ שחל בשבת יוצא יד"ח בתפלה, וגם לא כתב שמחויב לכיין. אולם בתשו' זכרון יהודה (ח"ב ס"י רנג) הביא בשם הגרי"ח זוננפלד, שיש לכיין ביוה"כ שחל בשבת. ועי' בתוס' רי"ד למס' פסחים (מהר"ב קו. ד"ה זוכרהו, ומהר"ג קיד.). ועי' בתשו' הר צבי (ח"א ס"י קנה) לימוד זכות למה אין נזהרים בזה.

22. שו"ת הר צבי אורח חיים א סימן קנה

SEE ADDENDUM

23. ריטב"א על מסכת שבועות דף יג/א

מר אביי ל"ק הא רבי הא ר"י פירוש דקמייתא ר"י והא רבי. ואע"ג דסתם ספרא היא י"ל דתנאי היא אליבא דר' יהודה א"נ דתנא דספר' בתר דתנאי קדא דסתמא כר"י דסתם ספרא סתם אחריתי כרבי וממילא ידעינן דלאו ר"י היא וכדאיכא כמה סתם מתני' דלא כר"מ ודלא כר"ע שאין הכלל אלא על הרוב:

24. חידושי הריטב"א מסכת שבועות דף יג עמוד ב

כגון דעבר סמוך לשקיעת החמה דלא הוה שהות ביום לכפוריה אי נמי דחנקתיה אומצא. דאכל ומת לשעתיה ואין יום הכפורים מכפר על המת בעבירה כיון שלא חל עליו אח"כ יום הכפורים בחיות.

25. תוספות רא"ש על שבועות דף יג/ב

דעבר סמוך לשקיעת החמה. אבל לאחר שילוח השעיר לא מצי למימר שהרי הוא מכפר כל היום, אע"ג דאמרינן לעיל שאין הקרבנות מכפרין על עבירות שאחר הקרבנות שאני שעיר המשתלח דכתיב ביה כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם משמע שכל היום מכפר, וגם שעיר המשתלח לאו קרבן הוי, א"נ כפרה גמורה אינו מכפר אח"כ אבל קצת מכפר ואין כאן כרת גמור, וכה"ג מצינו בפ"ק דזבחים בעולה שמכפרת על היורש מקופיא אבל לא מקיבעא. ונראה נמי לרבי דאמר דמכפר על שאינם שבים לא מקיבעא אלא מקופיא ולא כמו על השבים שמכפר כפרה גמורה כדאיתא בסוף יומא:

26. שערם מצויינים בהלכה

העונות בסופה, ואינו תובע עוד עליהם. (מכאן המקור להמנהג שתפלת נעילה נמשכת עד אחר צאת הכוכבים, ואע"ג דכבר הוא מוצאי יוה"כ, מ"מ מברכין ברכת יוה"כ, דהכפרה הוא לאחר שכבר נחשך הלילה.

דאכל [דעבד, דעבר] סמוך לשקיעת החמה. כתבו התוס' בשם י"מ, דיום הכפורים אינו מכפר עד שתחשך למוצאי יום הכפורים.

27. ספר תורת חיים על שבועות דף יג/א

והא דקאמר שכל המתודה יש לו חלק לעולם הבא משמע דאם אינו מתודה אין לו חלק לעולם הבא משום הנך שלש עבירות חמורות דהכי קאמר הכי דאין הלכה כרבי מחבריו אלא כרבנן דס"ל דבהנך שלש עבירות אין מיתה ממרקת אלא אם כן בתשובת וידוי שעם המיתה ועוד דשאר עבירות נמי אין מיתה לחודא ממרקת לרבנן אלא עם היסורין והדינין שדנין אותן לאחר מיתה אבל עם תשובת וידוי ממרקת לגמרי ויש לו חלק לעולם הבא מיד כמו שכתבו התוספות: ע"כ יזהר כל אדם להתודות בשעת מיתתו ויקבל עליו המיתה לכפרת פשעיו ועי"ז יזכה לעולם הבא כדפי' ולפי שפעמים אדם מת מיתה חטופה ואינו יכול להתודות לכך נכון לכל אדם הבא בימים שיתודה בכל יום תמיד בבקר וזה נוסחו מודה אני לפניך ה' אלקי ואלקי אבותי שמיתתי בידך יהי רצון מלפניך שתמלא מספר ימי לטובה ותצילני ממיתה חטופה ומכל מיתה משונה ותאריך ימי חיי ואם אמות תהא מיתתי כפרה על כל חטאים ועונות ופשעים שחטאתי וכו' כמ"ש בטור י"ד סי' של"ח. ונראה דהיינו הא דתנן ר' אלעזר אומר שוב יום אחד לפני מיתתך וכי אדם יודע כו' כ"ש ישוב היום שמא ימות למחר ונמצא כל ימיו בתשובה:

28. דף על הדף שבועות דף יג עמוד ב

בגמ': רבי שמעון אומר כשם שדם שער הנעשה בפנים מכפר על ישראל כו' כך דם הפר מכפר על הכהנים כו', וכשם שוידוי של שער המשתלח מכפר על ישראל בשאר עבירות כך וידוי של פר המכפר על הכהנים בשאר עבירות.

במשך חכמה (ויקרא ט"ז י"ז) מבאר דלהכי ס"ל לרבי שמעון שכהנים בעו כפרה בפני עצמם, ואינם נכללים בכפרה של כל ישראל ב"שער המשתלח".

כי ר' שמעון לשיטתו שסובר בברכות (ל"ה ע"ב) "אפשר אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה וכו', תורה מה תהא עליה, אלא בזמן כו' ובזמן שאין עושים רצונו של מקום, מלאכתם נעשית על ידי עצמם שנאמר ואספת דגניך". מבואר כאן דר"ש אומר דאם האדם באמת טרוד במלאכתו, אינו פנוי לעסוק בתורה.

ולפי זה הכהנים שהיו פנויים ממלאכתם, שהרי לא היה להם חלק בארץ, וקיבלו מישראל כ"ד מתנות כהונה, אם כן יש עליהם תביעת יתירה אם התבטלו מתורה, ולכן הם בעו כפרה בפני עצמם.

1. רמב"ם יד החזקה - הלכות תשובה פרק א:א

כל מצות שבתורה בין עשה בין לא תעשה אם עבר אדם על אחת מהן בין בזדון בין בשגגה כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודות לפני הא-ל ברוך הוא... וכן כל מחוייבי מיתות בית דין ומחוייבי מלקות אין מתכפר להן במיתתן או בלקייתן עד שיעשו תשובה ויתודו ...

2. ספר מנחת חינוך - מצוה שסד - אות א

אלא ודאי תשובה לחוד דהיא אפילו בלב, אם מתחרט בלב שלם הקב"ה מקבל תשובתו, רק כאן היא מצות עשה ככל מצוות עשה שבתורה לומר הוידוי בפה, ואם לא אמר בפה ביטל מצות עשה, אבל מ"מ לענין כפרה על העבירה שעבר נתכפר בתשובה בלב.

שו"ת הר צבי אורח חיים א סימן קנה

ביוה"כ שחל בשבת

עובדא דהוה בחולה שיב"ס וצריך לאכול ביוה"כ פ שחל בשבת ונשאלתי אי מחויב בקידוש היום קודם שיאכל.

הנה ז"ל תשו' צ"צ להגאון מלובאוויץ ז"ל (או"ח סימן לו): בת' הרשב"א סימן תריד מביא בשם הרמב"ם (פ"א מה' שבועות ה"ו) דמן התורה מחויבים בשבת לאכול כזית פת כמו בליל ראשון דפסת. והקשו (להצ"צ) דא"כ לריש לקיש דס"ל חצי שיעור מותר מן התורה א"כ כשחל יוה"כ פ בשבת יהא מחויב לאכול כזית, דהא שיעור איסור אכילת יוה"כ פ הוא בככותבת, וכזית לגבי איסור יוה"כ פ הוא ח"ש דמותר לר"ל ומאריך שם ותוכן תירוצו דבהדיא אמרה תורה תענו את נפשותיכם אף כשחל בשבת א"כ ביטלה תורה מצות אכילת שבת ועונג שבת כשחל בו יוה"כ פ, א"כ אין שום מצוה חייל אף באכילת כזית לבד וגם פחות מכשיעור, דהמצוה הוא להיפך לענות נפש. וכ"מ מהא דמר בריה דרבינא (פסחים דף פח ע"ב) שהתענה לגמרי ולא אכל אף כזית, עכת"ד.

והנה כל זה במי שמחויב להתענות דבשבת יוה"כ פ פקע כל דין ענג שבת, כי מצות היום הוא לענות נפש, אבל בענין שאלתנו דמצוה עליו לאכול, יש לדון דהדר דינא שיהא מחויב גם בקידוש כדין שבת דעלמא. ושוב ראיתי שכן כתב בחידושי רע"א (או"ח סוף סימן תריח) שכן העיר על המג"א שם שכתב דא"צ לקדש בשבת שחל בו יוה"כ פ אומר ע"ז בחידושי רע"א: אפשר דזה אינו אלא ביוה"כ פ לחוד אבל ביוה"כ פ שחל בשבת, י"ל דחולה שאין עליו חיוב תענית צריך לקדש עכ"ל. אבל למעשה נקטינן כהמג"א, וכן כתב בשו"ע הרב ובחיי אדם גם בשבת שחל בו יוה"כ פ אין צריך לקדש...

ביוה"כ פ שחל בשבת מביא בלוח א"י (היוצא בפעיה"ק) בשם הגאון ר' אברהם שאג ז"ל שאחרי שבשבת זו אין קידוש על הכוס לכן בזכירת שבת שבתפילת ערבית יזהר כל אחד לכוון קיום מ"ע: זכור את יום השבת לקדשו ע"כ. הנה המג"א (סימן רעא) כתב בפשיטות דבתפלה יוצאין מדאורייתא יד"ח קידוש היום, וקידוש על הכוס אינו אלא דרבנן. ובדגול מרבבה שם מסתפק באיש שכבר התפלל ערבית אי יכול להוציא לאשתו שלא התפללה ידי קידוש משום שהוא אינו חייב אלא מדרבנן דמדאורייתא כבר יצא והיא הרי חייבת מדאורייתא הרי דפשיטא ליה דבתפלה כבר יצא מן התורה.

המג"א בס"ק ב' כתב דפשוט דקטן אינו מוציא את האשה. וכ' בתו' שבת הטעם דאפילו התפללה מסתמא לא כיוונה לצאת והיא חייבת מן התורה בקידוש ואין דרבנן מוציא דאורייתא. והגאון בעל אגודת אזוב כתב על דברי תוספת שבת דליתא, כיון דעכ"פ כיוונה לצאת ידי תפלה וכך איתקן מתחלה לקדש בתפלה לצאת בו מן התורה ואידך הוא דרבנן.

אמנם החת"ס או"ח (סימן כא) כתב דבתפלה הוי כמכוונים להדיא שלא לצאת י"ח כדי שיהא קידוש במקום סעודה על היין דאורייתא, ע"כ. ודבריו קשים להבין דבתחלה אמרו דבתפלה יוצאים י"ח קידוש דאורייתא והברכה עצמה מעידה שהוא מקדש השבת א"כ מה שייך לומר שאינו מכוין לצאת, ובס' נשמת אדם (חיי"א כלל סח) כתב דהא דמצות צ"כ דוקא בקורא ק"ש דרך למודו, אבל בקורא בסדור התפלה וכן כשאכל מצה או תוקע ונוטל לולב, אע"פ שלא כיוון לצאת הרי משום זה עושה כדי לצאת אע"פ שאינו מכוון, וכש"כ בברכה שבתפלה שזהו הקידוש העיקרי ע"פ התורה למה לא יצא, וכמו שכתבתי לעיל בשם אגודת אזוב. עכ"פ גם החת"ס אומר שבתפלה לא יצא היינו משום דדעתו לצאת על הכוס אבל ביוה"כ פ דליכא כוס גם הוא ס"ל דיוצא בתפלה.